

§ 82 — Eiendom over en Fæstegaard er ingenlunde at betragte som Eiendom over andet værligt eller uærligt Gods, eller — for at udtale det paa en Maade, som fører allernærmest hen derpaa — denne Forveiendoms Værdi er for Eieren ingenlunde den samme som Eiendommens egentlige Salgsværdi i og for sig. Vilde vi dernæst gaae over til at betragte Sagens Historie i en anden Retning med Hensyn til det Forhold, hvori Rigsdagen under sin Tilværelse har stillet sig til den, saa har jo Lovforslaget i og for sig allerede tilstrækkelig viist hen til og den ærede Forstagsstiller endnu fuldstændigere i det udførlige og klare Foredrag, hvormed han ledsagede det den første Dag, viist hen til den Act i Rigsdagens Historie, som staaer i den nøieste Forbindelse dermed, og som bestemt viste en Opfattelse af begge Rigsdagens Thing i denne Retning, en Opfattelse altsaa fra Rigsdagens Side ligeoverfor det Spørgsmaal, hvorledes Grundlovens § 82 ligeoverfor dette Forhold kunde med Rette bringes til Anvendelse. Der er jo allerede nu talt endeel om disse Forhold i 1856; jeg troer, det var i Foraaret 1856, at denne Act fandt Sted. Men jeg vil dog tillade mig at dvæle noget derved for at fremkalde nogle Sammenligninger, som jeg troer maae siges at være paa deres Plads netop nu, da der er Spørgsmaal om, hvorvidt Rigsdagen i 1869 skulde gjentage, om end i en noget forandret Skikkelse, det, som dengang skee og blev forsøgt i 1856. Det vil med andre Ord siges, om der ved Siden af, at det nu erkjendes, at Rigsdagen har vedkjendt sig en saadan Opfattelse af den Hovedparagraph i Grundloven, som jeg nu har gjenremgaaet, dog ikke mulig ved Spørgsmaalet om at give den praktisk Anvendelse, kunde være Forskjelligheder tilstede, som kunde gjøre, at hvad der dengang, i 1856, kunde ansees for rigtigt og berettiget, ikke vilde være det nu, i 1869. Naar vi vilde sammenligne Tilstanden i 1856 med den nuværende, saa kunde det synes, at det egentlig var Forskjellighederne, Modsetningerne, der saa at sige strømmede ind paa os af sig selv, som kunde lede til den Slutning, at vi nu befandt os under ganske andre Forhold. Dengang, i 1856,

dreiede Spørgsmaalet sig for det Første, hvad der nu er tilstrækkelig oplyst statistisk, om et meget større Antal Personer og Gaarde, idetmindste det dobbelte af det nuværende Antal. Men ikke nok hermed. I 1856 befandt man sig endnu under Virkningerne af den større og voldssommere Brydning og Bølgegang i alle Forhold, som havde fundet Sted i de umiddelbart foregaaende Aar. Dengang kunde det vel med Bestemthed siges, at der var en overordentlig stærk Agitation tilstede over hele Landet netop med Hensyn til dette Spørgsmaal. Men man vilde ogsaa, synes det, komme til det samme Resultat, som jeg for nævnte, ved at vende Blikket hen paa et andet Forhold, nemlig det Forhold, som dengang bestod mellem Bønder og Godseiere. Det var jo netop dette, som før en stor Deel bragte i det mindste Mange til at gaae ind paa den Vej, som dengang blev foreslaet, og som man ønskede fulgt, Hensynet til det Uhyggelige og, som man antog, for vort Fædrelands Udvikling Uheldige i den hele Tilstand, en Tilstand, hvorunder der herskede — det troer jeg uden Overdrivelse kan siges — en ganske overordentlig høj Grad af Bitterhed, af Mistillid, af fjendtlig Følelse hos Bønderne og Bondestanden ligeoverfor Godseierne. Det var dernæst en uundblivelig Følge af denne Stemning, at den hele constitutionelle Bevægelse hos os gik paa en anden Maade, i et andet Spor, ad en anden Vej, end netop Mange — jeg regner mig selv til dem — ansaae for rigtig og heldbringende for os. Det kunde ikke være Andet, end at en saadan Stemning og Opfattelse ledede til, at den hele Godseierklasse var saa at sige udelukket fra Deeltagelse i det constitutionelle Liv, deels fordi det vel var umuligt for den at naae en saadan Deelagtighed og deels fordi der ogsaa var tilstede, hvad jeg troer er uimodsigeligt, en saadan Stemning og Følelse hos den ligeoverfor den gennem Grundloven opnaaede Frihedstilstand, som gjorde den ikke ret tilbøielig til at ønske en saadan Deelagtighed. Saaledes var Tilstanden dengang i den Henseende, men ogsaa deri er der jo skeet en stor Forandring. Nu er det saa langt fra,